

Роман Лозинський*магістр географії, викладач кафедри культурології,**Український католицький університет, вул. Свенціцького, 17, м. Львів, 79000, Україна**аспірант кафедри соціально-економічної географії,**Львівський національний університет імені Івана Франка, вул. Університетська 1, м. Львів, 79000, Україна**e-mail: roman.lozynskyi@gmail.com, ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4425-8161>***СЕМІОТИКА ЛАНДШАФТУ ТА ЙОГО ВІЗУАЛЬНИЙ/ТЕКСТУАЛЬНИЙ АНАЛІЗ
У АНГЛО-АМЕРИКАНСЬКІЙ КУЛЬТУРНІЙ ГЕОГРАФІЇ**

У статті розглянуто розуміння ландшафту з позиції семіотики та критичної соціальної теорії у англо-американській культурній географії та метод візуального/текстуального аналізу ландшафту. Проаналізовано історію зміни підходів до розуміння ландшафтів у англо-американській культурній географії з початку ХХ ст. до наших днів, а також розуміння ландшафту у Європейській ландшафтній конвенції. Виявлено, що вживання поняття ландшафт у суспільній географії перш за все має на увазі підкреслення візуального аспекту оточення людини. Було встановлено, що з позиції семіотики ландшафти, крім матеріального (фізичного) виміру, несуть смислове навантаження, передають значення, є системою знаків і можуть читатися як текст.

Представлено аксіоми читання ландшафту американських географів П. Льюїса і Д. Мітчела та положення структуралістської семіотики. Дані теоретико-методологічні підходи застосовуються для дослідження архітектурних стилів адміністративних, житлових садибних та комерційних будинків, пам'ятників та реклами у громадському просторі, топонімів та інших способів символічного маркування простору, а також зображення ландшафтів у медіа (фільмах, новинах, рекламах, картинах, літературі). У статті також розглянуто розуміння ландшафту з позиції критичної соціальної теорії, згідно якої вони беруть участь у конструюванні, підтримці, легітимізації та протистоянні соціальних структур (систем відносин), наприклад національних, політичних, економічних, класових чи гендерних.

Розглянуті у статті підходи дослідження ландшафту є центральними для аналізу візуальних змін середовища життя людей у міській та сільській місцевості, зокрема процесу «декомунізації» в Україні, залучення ландшафту у капіталістичні відносини та практики споживання, у їх комодифікацію та комерціалізацію. Було з'ясовано, що візуальний/текстуальний аналіз ландшафтів також дає змогу виявити цінності та ідентичності людей, виражені у архітектурних стилях нових садибних будинків. Застосування розглянутих підходів є важливим для вдосконалення містопланувальних та архітектурних регулювань з метою створення соціально справедливого середовища з врахуванням історичного, соціального та культурного контексту та потреб різних жителів.

Ключові слова: ландшафт, семіотика ландшафту, візуальний аналіз, ландшафт як текст, критична соціальна теорія.

Роман Лозинский. СЕМИОТИКА ЛАНДШАФТА И ЕГО ВИЗУАЛЬНЫЙ/ТЕКСТУАЛЬНЫЙ АНАЛИЗ В АНГЛО-АМЕРИКАНСКОЙ КУЛЬТУРНОЙ ГЕОГРАФИИ

В статье рассмотрено понимание ландшафта с позиции семиотики и критической социальной теории в в англо-американской культурной географии и метод визуального / текстуального анализа ландшафта. Проанализирована история изменения подходов к пониманию и исследования ландшафтов в англо-американской культурной географии с начала ХХ в. до наших дней, а также понимание ландшафта в Европейской ландшафтной конвенции. Выявлено, что употребление понятия ландшафт в общественной географии прежде всего подразумевает подчеркивание визуального аспекта окружения человека. Было установлено, что с позиции семиотики ландшафты, кроме материального (физического) измерения, несут смысловую нагрузку, передают значение, являются системой знаков и могут читаться как текст.

Представлены аксиомы чтения ландшафта американских географов П. Льюиса и Д. Митчелла и положения структуралістської семіотики. Данные теоретико-методологические подходы применяются для исследования архитектурных стилей административных, жилых садибных и коммерческих зданий, памятников и рекламы в общественном пространстве, топонимов и других способов символического маркировки пространства, а также изображения ландшафтов в медиа (фильмах, новостях, рекламах, картинах, литературе). В статье также рассмотрено понимание ландшафта с позиции критической социальной теории, согласно которой они участвуют в конструировании, поддержке, легитимизации и противостоянии социальных структур (систем отношений), например национальных, политических, экономических, классовых или гендерных.

Рассмотренные в статье подходы исследования ландшафта являются центральными для анализа визуальных изменений среды обитания людей в городской и сельской местности, в частности процесса «декомунізації» в Украине, привлечения ландшафта в капиталистические отношения и практики потребления, его комодифікації та комерціалізації. Было выяснено, что визуальный/текстуальный анализ ландшафтов также позволяет выявить ценности и идентичности людей, выраженные в архитектурных стилях новых садибных домов. Применение рассмотренных подходов является важным для совершенствования городского планирования и архитектурных регулировок с целью создания социально справедливой среды с учетом исторического, социального и культурного контекста, и потребностей разных жителей.

Ключевые слова: ландшафт, семиотика ландшафта, визуальный анализ, ландшафт как текст, критическая социальная теория.

Roman Lozynskyi. LANDSCAPE SEMIOTICS AND VISUAL / TEXTUAL ANALYSIS IN ANGLO-AMERICAN CULTURAL GEOGRAPHY

The article focuses on the landscape understanding from the perspective of semiotics and critical social theory in Anglo-American cultural geography and the method of landscape visual/textual analysis. The history of approaches to landscape understanding and research in Anglo-American cultural geography from the beginning of the XX century to this day is analyzed, as well as the consideration of the landscape in the European Landscape Convention. It was found that the use of the concept of landscape in human geography primarily implies the emphasis on the visual aspect of the built environment. It was found that from the perspective of semiotics, landscapes, in addition to the material (physical) dimension, carry a semantic load, convey meaning, are a system of signs and can be read as text.

The axioms for reading the landscape of American geographers P. Lewis and D. Mitchell, and ideas of structuralist semiotics are presented. These theoretical and methodological approaches are applied to study the architectural styles of administrative, residential and commercial buildings, monuments and advertisement in public space, place names and other ways of symbolic marking of space as well as landscapes representation in the media (movies, news, advertisements, paintings, literature). The article also examines the understanding of the landscape from the perspective of critical social theory, according to which they are involved in the construction, maintenance, legitimization and resistance of social structures (systems of relations), such as national, political, economic, class or gender.

The approaches to landscape research discussed in the article are central to the analysis of visual changes of built environment in urban and rural settings, including the process of "decommunization" in Ukraine, landscape involvement in capitalist relations and consumption practices, its commodification and commercialization. It was found that landscapes visual/textual analysis also allows to reveal the values and identities of people expressed in the architectural styles of single-family houses. The application of the considered approaches is important for the improvement of urban planning and architectural regulations in order to create a socially just environment, taking into account the historical, social and cultural context, and the needs of different residents.

Keywords: landscape, landscape semiotics, visual analysis, landscape as a text, critical social theory.

Постановка проблеми. Міські та сільські населені пункти України зазнали значних змін на протязі XX ст. в результаті становлення соціалістичної системи та продовжують змінюватися після її розпаду у нових економічних та політичних умовах. Зокрема, запровадження ринкових відносин, що комерціалізують землю та комерціалізують простір з однієї сторони, та процес переіменування вулиць і населених пунктів з ліквідацією пам'ятників соціалістичного минулого стали одними із центральних явищ в Україні та інших постсоціалістичних країнах після розпаду Радянського Союзу. Окрім цього відбулись значні зміни в околицях найбільш міст, де новий клас можливих українців почав активне житлове будівництво садибних будинків [7; 20]. В умовах послаблення строгих у радянський час регулювань, архітектурні стилі нових садибних будинків мають "вільні" еkleктичні стилі [7]. В обидвох випадках згадані явища мають перш за все візуальний прояв у громадському просторі. У суспільній географії та в інших науках, наприклад соціології та культурній і соціальній антропології, а також у Європейській ландшафтній конвенції поняття «ландшафт» має на увазі підкреслення візуального аспекту оточення людини та його сприйняття людьми [9; 13; 16; 18; 26; 30].

Для аналізу нових ландшафтів після розпаду Радянського Союзу важливим є застосування теоретико-методологічного підходу, який надасть глибину аналізу їх змін, а не лише опис. У статті розглянуто ландшафти з позиції семіотики та критичної соціальної теорії у суспільній географії. Згідно них фізичний/матеріальний ландшафт містить у собі значення, має символічне навантаження та бере участь у комунікації, і таким чином є текстом. Такий підхід розуміння ландшафту є важливим для вдосконалення регулювань у сфері містобудування (міського плану-

вання), архітектури та міського дизайну (український умовний відповідник благоустрій). Метою є створення комфортного середовища життя людей з повагою до складного історичного минулого, врахування цінностей історичних культурних ландшафтів (народна традиційна архітектура, архітектура модернізму чи інші стилі) та питань соціальної справедливості.

Метою статті є розгляд розуміння ландшафту з позиції семіотики та критичної соціальної теорії¹ – теоретико-методологічних підходів, що є поширеними у західній суспільній географії з кінця 1980-х років, а також метод візуального/текстуального аналізу ландшафту.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Розуміння культурного та антропогенного ландшафту як результату взаємодії людини з природним середовищем вже присутнє в українській географії (Г. Денисик, В. Воловик) [1; 3; 4; 5] та культурній антропології (М. Гримич; О. Брайченко), а також існує його розгляд з позиції ширших теоретико-методологічних підходів (М. Гродзинський; Ю. Тютюнник, О. Ковальов) [2; 6; 8]. Проте, розуміння ландшафту з позиції соціальної теорії та семіотики відсутні в україномовній географії. Ці підходи розглядають ландшафт, що містить та передає значення, бере участь у владних відносинах (англ. – power relations) та творенні соціальних структур – національних, політичних, економічних, гендерних чи класових [10; 11; 24; 25]. Прикладом в Україні застосування даного розуміння ландшафту є дослідження Р. Сливки, Л. Сливки, Я. Атаманюк як фізичний/матеріальний культурний ландшафт через своє символічне навантаження є втягнений у ідеологію, конструювання ідентичності та є інструментом політики на Донбасі [28].

¹Соціальна теорія (англ. – social theory) – в Україні відома як суспільствознавство, не плутати з соціологічною теорією (англ. – sociological theory).

Виклад основного матеріалу. Поняття «ландшафт». У різні періоди різними науковими школами розуміння ландшафту суттєво відрізнялися. На початку ХХ ст. у англо-американській географії вивченням ландшафтів займався К. Зауер, що звертав увагу на культурні ландшафти – змінені людиною природні ландшафти [15; 26]. Зокрема, його і заснованою ним Ландшафтною школою Берклі цікавили

традиційні культурні ландшафти домодерних сільських суспільств у яких відображалась взаємодія людей та природного середовища (рис. 1). Проте, наголос був на культурі, що змінює природний ландшафт і створює культурний ландшафт із певною морфологією поселень, архітектурою та способами ведення сільського господарства [15; 26].

Рис. 1. Традиційний культурний ландшафт як результат взаємодії людини і природи, с. Тітківці, Закарпатська область, Україна. Фото автора

Проте, у сьогоднішній західній географії та інших суспільних та гуманітарних дисциплінах переважає розуміння ландшафту не лише як природного явища чи результату взаємодії людини і природи, а як складний соціально-просторовий феномен. Зокрема, у 2000 році Рада Європи ініціювала та прийняла Європейську ландшафтну конвенцію (англ. – European Landscape Convention) у Флоренції (Італія), згідно якої – «ландшафт означає територію, як її сприймають люди, характер якої є результатом дії та взаємодії природних та/або людських факторів» [9]. Таким чином поняття ландшафту, що розглядається Європейською ландшафтною конвенцією є близьким до побутового поняття краєвиду, оскільки наголошує на візуальній складовій оточення та його сприйнятті людиною і включає у себе всі видимі елементи, що оточують нас. У англо-американській географії вживання поняття «ландшафт» перш за все підкреслює візуальні аспекти оточення [13; 16; 18; 26; 30]. Зокрема, у найширшому розумінні ландшафт - це частина Землі, видима спостерігачем/кою з певного положення чи розташування – як фізичного, так і соціального (стать, вік, професія, соціальний клас, тощо) [26].

Переосмислення ландшафту в англо-американській географії відбулося через розширення теоретичної основи Ландшафтної школи К. Зауера в 1950-х роках. Зокрема, це відбулось завдяки зверненні уваги на повсякденні, звичайні ландшафти (everyday або ordinary landscapes) під впливом британського історика-краєзнавця В.Г. Госкінса, який проводив детальні дослідження історії ландшафту, та

американського географа-журналіста Дж. Джексона. Дж. Джексон вивчав масову культуру (англ. – popular culture), наприклад трейлерські парки (спеціальні тимчасові або постійні місця для пересувних мобільних будинків) Південного Заходу США та придорожні повсякденні ландшафти (він їх називав вернакулярними ландшафтами у значенні «місцеві», «народні», але не «традиційні» – folk) [14; 26]. З 1950-х років американські географи/ні почали цікавитись питанням яку роль відіграє повсякденний ландшафт у становленні американської ідентичності. Це були такі дослідники: згаданий Дж. Джексон, Д. Мейніг, П. Льюїс, Д. Лоуентал, М. Самуельс, Д. Софер та І. Ф. Туан, результати досліджень яких найбільше себе проявили у заснованому Дж. Джексоном журналі «Ландшафт» (публікувався у 1951-1999 роках) та збірці статей «Інтерпретація повсякденних ландшафтів» (англ. – The Interpretation of Ordinary Landscapes) під редакцією Д. Мейніга у 1979 році [14; 30]. Цими дослідниками була розширена теоретична основа зі зверненням до символічної ролі ландшафту, а також через дослідження повсякденних ландшафтів з позиції гуманістичної географії та феноменології, де увага зверталась на те, як жителі/ьки розуміють, пояснюють та досвідчують ландшафти [10].

Для зрозуміння американської ідентичності увага з традиційних (фолькових, етнографічних) культурних ландшафтів і їх поширення по Штатах, які досліджувала Ландшафтна школа Берклі, змінилась на повсякденні, звичайні ландшафти. Зокрема, зверталась увага на всі елементи ландшафту незалежно

від їх естетичної чи історико-культурної цінності, наприклад, на науковому рівні розглядалися неонові вивіски придорожніх закладів сервісу, мотелі, заклади швидкого харчування, мобільні будинки, задні двори, рекламні вивіски, гаражі тощо [14; 26]. Всі ці елементи ландшафту, що переважно ігнорувались дослідниками/ицями до цього, відображають особливості щоденного життя місцевих людей, їх цінностей, уподобань та місцеву ідентичність. Дослідники та дослідниці наголошували, що всі людські ландшафти, незважаючи наскільки вони буденні, мають культурне значення – несуть в собі культурні сенси, і є вираженням культурних цінностей, аналізуючи які ми можемо зрозуміти [10].

Зокрема, виділялись «типові» ландшафти, що відображають загальні культурні цінності певної спільноти і як вони формуються з історичної перспективи [10]. Наприклад, історичний географ Д. Мейніг досліджував передмістя (англ. - suburbia) з односімейними будинками та покошеними газоном як символічний ландшафт, вважаючи його ідеальним типом чи моделлю, яка відображає культурні цінності американської спільноти і служить її ідеалізації [10; 23] (рис. 2). Результатом звернення уваги на повсякденні ландшафти стало розуміння наскільки

американська ідентичність є автомобілецентрованою, а передмістя (suburbia) є символом втілення американської мрії, індивідуалізму та свободи. Проте, після 1980-х років нова культурна географія показує обмеженість такого розуміння символічного ландшафту передмістя, наголошуючи, що воно є таким символом лише для певної частини населення – білих багатих англосаксонців чоловічої статі. Для людей з низькими доходами, а також для жінок ландшафти передмістя сприймаються по-іншому і символізують домашнє насильство, примусовий розподіл гендерних ролей та неоплачену домашню роботу жінок, економічну та соціальну несправедливість, сегрегацію афро-американців та неекологічність через потребу використання автомобіля та енерго- і водозатратність догляду за газоном.

Д. Мейніг звернув також увагу на роль кіно у формуванні символічних американських ландшафтів, стверджуючи, що кіно є «нечувано потужним пропагандистським засобом», який сприяв поширенню ідеалізованого образу каліфорнійських передмість на всю країну та світ. Д. Мейніг запропонував, для того щоб зрозуміти як ландшафти стають символічними, варто звернути увагу на їхнє зображення у фільмах [10; 21; 23].

Рис. 2. Односімейний будинок американського передмістя як символічний ландшафт, м. Едвардсвіль, Іллінойс, США. Фото автора

Проте, незважаючи на розширення розуміння ландшафтів у 1950-1970-х роках, зокрема звернення до повсякденних, звичайних ландшафтів, їх зображення в медіа та символічності, Н. та Дж. Данкани звертають увагу, що ландшафтна школа К. Зауера і його послідовники та пізніші історичні географи, зокрема Д. Мейніг, є методологічно подібними – «вони висували широкі узагальнення, засновані на спостереженні за окремими місцями, були індуктивними і розглядали ландшафти як історичний запис, який можна прочитати за допомогою архівних записів, романів, картин, листівок та інших популярних зображень символічних ландшафтів» [10]. Ці дослідження ігнорували соціальні та політичні процеси та ролі індивідів у формуванні культури, трактували культуру як реальність, а не як концепт чи людський конструкт. Найбільш загально можна стверджувати,

що їх підхід знаходився в межах структуралізму, а саме структуралістської семіотики, хоча ці географи не згадували цей напрям у своїх працях [19].

Семіотика ландшафту. Семіотика вивчає знаки і системи знаків як способи комунікації, а також досліджує комунікацію значень і як повідомлення є закодовані і розкодовані [12]. Семіотика звертає увагу на те, що окрім фізичного/матеріального виміру ландшафти несуть смислове навантаження і передають значення, а отже вони є текстом і системою знаків [10; 12; 15; 30]. З погляду семіотики ландшафт може містити та конструювати значення і таким чином брати участь у комунікації. Зокрема, з погляду семіотики [19]:

- ландшафти до певної міри є аналогами мов;
- ландшафти, як і мови, складаються зі знаків,

тобто незалежних змістовних одиниць, що несуть в собі значення та можуть бути ідентифіковані;

- ландшафтні знаки, як і мовні знаки, можуть бути описаними моделлю знаків Фердинана де Сосюри, що складається з означувальника і означуваного (наприклад, статуя з людиною на коні і поняття влади, або великий ганок та заможність);

- кожен елемент (знак) ландшафту є паролем, тобто локальною маніфестацією якоїсь глибшої мови чи структури;

- елементи/знаки ландшафту є об'єднаними у «вираження» відповідно до певного (соціального) коду. Ці вираження є проаналізовані переважно з точки зору соціальних кодів одержувача;

- ландшафт може бути проаналізованим цією самою методологією, що і мова, дискурс чи текст.

З позиції семіотики метою ландшафтного дослідника є ідентифікувати індивідуальні знаки, коди і значення серед нейтральних фізичних/матеріальних елементів [19]. Структуралістська семіотика є переважною серед застосовуваних дослідниками підходів у семіотиці і бере початок від ідей Фердинана де Сосюри [19]. У структуралістському підході ландшафти як тексти розглядаються як такі, що «мають елементи організовані в певному порядку, який можна перекласти на мову, зрозуміти значення та прочитати» [26]. Такий підхід до розуміння ландшафту став особливо корисним для читання ландшафтів як «символічних» репрезентацій про стосунки серед людей і між людьми та фізичним/матеріальним середовищем. Символічні ландшафти можна розуміти як такі, що представляють особливі цінності та прагнення людей, які створили їх, чий значення передаються громадськості та читаються (інтерпретуються) нею [26]. Проте, ландшафти стають символічними у тому випадку, коли значення, що передає ландшафт громадськості викликає у неї сильну колективну асоціацію і сенс.

Таке символічне навантаження ландшафтів відіграє ключову роль в ідентичності і окремих людей та спільнот, і цілих країн, наприклад, річка Дніпро для України, статуя Свободи для Америки чи гора Арарат для Вірменії. Крім того, пам'ятники, архітектура адміністративних будинків і назви громадських просторів — вулиць, площ, парків також є символічними і найчастіше мають ідеологічне забарвлення [12]. Прикладом зміни символічного ландшафту є руйнування після 1991 року та особливо після Революції Гідності 2013-2014 років пам'ятників героям і подіям, що прославляли ідеї соціалізму і Радянський Союз та встановлення тих, що служать підтримці української національної ідеї. В обох випадках ландшафт використовується як засіб для досягнення конкретної мети і є прикладом його інструментизації.

Якщо структуралістська семіотика ландшафту звертає увагу на здатність та конкретні способи ландшафтів створювати і передавати значення, критична соціальна теорія слугує як основа для аналізу та інтерпретації ландшафту.

Розуміння ландшафту з позиції критичної соціальної теорії. У кінці 1980-х та початку 1990-х років розуміння ландшафту різко змінилося у зв'язку

із культурним поворотом (англ. – cultural turn) та зверненням до критичної соціальної теорії у суспільних та гуманітарних науках, в тому числі у англо-американській географії [17; 26]. Критична географія – (англ. – critical geography) з сучасної точки зору є результатом росту зацікавлення у суспільній географії критичною теорією суспільних наук та її впливу на географію. Серед них марксистська критика капіталізму, критична соціальна теорія Франкфуртської школи, французький постструктуралізм, постколоніальна теорія, феміністична та квір теорія (англ. – queer theory) [17]. Ці різні філософські напрями були використані у реконцептуалізації двох аспектів суспільної географії: суспільної географії як науки та особливостей розуміння нею сучасних суспільних процесів.

Погляд на ландшафт як фізичне/матеріальне явище та ландшафт як частини загальної національної культури, що є поглядом на культуру з позиції суперорганічної теорії чи культурного детермінізму, змінився [26]. Зокрема, уявлення про колективну культуру представлені К. Зауером та його учнем В. Зелінським та іншими, які були відомі як Ландшафт-на школа Берклі, та дослідження повсякденних, звичайних ландшафтів Дж. Джексона, Д. Мейніга, П. Льюїса та інших, піддалися критиці в 1980-х роках із появою нових розумінь та підходів у географії відомої як нова культурна географія та критична суспільна географія [10; 26].

Як стверджують Дж. і Н. Данкени до 1980-х років «естетичне задоволення розглядалося як більше, ніж випадкова користь процесу дослідження – для багатьох ландшафтних дослідників цінування ландшафтів було основою їх зацікавленості та прагнення набути експертизи роботи у полі» [10]. До 1980-х років увага була звернена переважно на сільську місцевість із браком уваги до питань політики та соціальних проблем у містах. Нові підходи і розуміння прийшли у географію завдяки таким географам та географиням як: Д. Косгров та С. Даніелс (1988), які спирались на праці культурних марксистських критиків Дж. Бергера (1972) та Р. Вільямса (1973) та іконографію, Дж. Данкен і Н. Данкен (1988) посилаючись на структуралістську семіотику і Дж. Роуз (1993) – на феміністичну теорію, Д. Мітчел (1996, 2003) та Р. Шейн (1997) – на марксистський підхід та політичну економію ландшафту, питань расизму і ландшафту як матеріалізованого дискурсу [30]. Ландшафти почали розуміти як такі, що не створюються колективно, не інтерпретуються і сприймаються однаково предстаниками і представницями культурної групи, а навпаки ландшафти є тими через які перетинаються конкуруючі органи влади, сприйняття, інтерпретації, дискурси та знання [26]. Центральним став погляд на те, як ландшафт є втягнений у ідеології, владні відносини та формування соціальних структур (систем відносин) – національних, економічних, класових чи гендерних [10].

Увага змінилась на ландшафт як репрезентації та питання політики репрезентації (англ. – the politics of representation)². Ідеться про репрезентацію ландшафту у мистецтві, літературі та інших медіа, і та-

кож репрезентація через фізичний/матеріальний ландшафт – фізичні/матеріальні ландшафти розглядаються як місця репрезентації, що сприяють інтересам окремих груп у суспільстві, надаючи їх ідеям і цінностям матеріально відчутну форму [26]. Ландшафти несуть як матеріальний, так і світоглядний аспект, і, в цьому сенсі, допомагають виробляти та відтворювати суспільні норми та відносини [26]. Дж. Данкен і Н. Данкен дають наступне визначення ландшафту – це «впорядкована група предметів, видимих з певного місця, яка виступає як означувальна система, за допомогою якої соціальна система передається, відтворюється, переживається або досліджується» [26]. Ландшафт перш за все є інструментом культурної влади/сили і політика ландшафту полягає у тому, що ландшафти мають символічні чи ідеологічні сенси/значення, і їх відображають громадськості, і таким чином допомагають виробляти соціальні практики, живі стосунки та соціальні ідентичності, а також стають місцями, що претендують або оскаржують владу над певною територією [26].

Таким чином з позиції критичної географії та критичної соціальної теорії ландшафт – це певний створений, прожитий, репрезентований простір, сконструйований в результаті боротьби та компромісів конкуруючими та співпрацюючими соціальними акторами з різними ідентичностями, цінностями та інтересами. Це одночасно річ та соціальний процес [24]. У такому підході дослідження спрямоване на те, щоб зрозуміти як ландшафти – матеріальні, репрезентовані та символічні – залучені до існування смислів/значень (їх створення, підтримки та нормалізації) та у конструюванні соціальних структур, наприклад національних, класових, гендерних чи економічних. Ландшафт – це не лише «контейнер матеріальних форм», але він активно бере участь у складних соціальних процесах. Н. Данкен та Дж. Данкен стверджують: «ландшафти мають важливий прищеплюючий ефект (англ. *inculcating effect*), оскільки вони, як правило, сприймаються як матеріально відчутні докази природності соціальних, політичних та економічних практик та відносин» [10, с. 238]. Посилаючись на В. Мітчела, вони зауважу-

ють, що у такому підході розуміння ландшафту змінюється від того, що ландшафт «є» чи «означає», на що він «робить», і як це працює як культурна практика. Цією «якістю» «ландшафти відіграють центральну роль у практиках та представленні/виконанні (англ. *performance*) сформованих місцем соціальних ідентичностей (англ. *place-based social identities*), цінностей спільноти/громади та її соціальної відмінності» [10, с. 238]. Окрім цього Н. Данкен та Дж. Данкен пояснюють, що «пересічні жителі та жительки, що не є фахівцями, регулярно «читають» ландшафт, несвідомо поглинаючи культурні повідомлення про соціальні відносини» [10, с. 231]. Завдяки цьому владні/силові структури (англ. *power structures*) підтримують себе, і їх «інтереси стають такими, щоб виглядати природними і, таким чином, легітимізуються у середовищах, що оточують та «повідомляють» людей» [10, с. 231].

Візуальний/текстуальний аналіз ландшафту.

Для дослідження ландшафтів як візуального джерела інформації у географії та інших дисциплінах застосовуються методи з семіотики та іконографії³ [16; 19]. Теоретичною основою візуального/ текстуального аналізу ландшафту є розуміння, що фізичний/матеріальний ландшафт є багатим джерелом інформації сам по собі і що окрім фізичного/матеріального виміру він несе смислове навантаження і передає значення, тобто є текстом [10; 15; 26; 30]. У такому підході візуальний аналіз ландшафту є текстуальним аналізом і вживається вираз - «читання ландшафту як тексту» [29]. Проте, багато географів та географинь здійснюють візуальний аналіз або читання ландшафту як тексту без звернення до семіотики та іконографії, використовуючи свої інтерпретації або їх інструменти, не пов'язуючи себе із ними [19].

Наприклад, П. Льюїс наводить свої способи візуального аналізу ландшафту у кінці 1970-х років без звернення до іконографії чи семіотики, називаючи їх аксіомами читання ландшафту [18]. Він вживає слово аксіоми через їх очевидність і через це – їх можливе ігнорування.

²Репрезентація – соціальні практики, як текстові, так і візуальні, створення, комунікування та поширення значень; спосіб у який щось (ідея, об'єкт, подія, світ, людська поведінка, місто, ландшафт) є зображеним у тексті, малюнку, фотографії чи іншій формі, визнаючи, що зображення не може бути точним чи нейтральним. З позиції постструктуралістського підходу під репрезентацією менше розуміють процес відтворення або опису зовнішньої попередньо існуючої реальності (англ. – *preexistent reality*) чи соціального світу, але більше як складну сукупність значень, яка часто становить те, що вважається і оцінюється як реальність, тобто репрезентації формують і конститують (установлюють, визначають) соціальний світ. Питання політики репрезентації (англ. – *the politics of representation*) звертає увагу на те, що всі форми репрезентації є упередженими та вибірковими, сприяючи інтересам та ідеям окремих груп, маргіналізуючи або виключаючи інші, і, отже, можуть бути оскаржені» [26].

³Іконографія бере свій початок з історії мистецтва [16], семіотика – з філософії Чарльза Сандерса Пірса та лінгвістики Фердинанда де Соссюра [10; 12; 16]. Іконографія – це опис та інтерпретація візуальних зображень (картини, фотографії, поштівки, фільми, реклами, карти та інше) з метою відкрити/виявити символічні значення у дослідженні соціальних відносин та політико-економічної влади/сили [16] і застосовується до аналізу репрезентацій у медіа, але також у аналізі збудованого середовища (*built environment*), особливо архітектурних стилів [16]. Для семіотиків іконографія та семіотика ландшафту розглядаються як інтегровані частини семіотики [19]. Для аналізу ландшафту як візуальної інформації в природі та його зображення у медіа, окрім семіотики та іконографії, також існують методи і підходи з інших академічних дисциплін кожна з яких робить свій певний наголос – соціологія і антропология медіа, історична географія, культурні студії, візуальні студії, ландшафтна архітектура, філологія та літературознавство (дослідження зображення ландшафту у літературі), психологія середовища та інші.

Візуальний аналіз ландшафту з допомогою цих аксіом є корисним на початкових етапах дослідження, оскільки є найпростішим з погляду витрати часу, оскільки не передбачає опитування чи інтерв'ювання жителів/людей та використання інструментів іконографії чи семіотики. До іконографії та семіотики географі і географині такі як Д. Косгров, та Дж. Данкен і Н. Данкен звернулись у 1980-х роках. Таким чином, у підході П. Льюїса «читання» вжито більше як метафора, оскільки читання ландшафту як тексту передбачає застосування інструментів з семіотики та іконографії. Аксіоми «читання» ландшафтів П. Льюїса (подані у скороченому вигляді) [18]:

1. Аксіома ландшафту як ключа до культури. Зміни в культурі відображаються у зміні ландшафту, і навпаки – просторові відмінності в ландшафті показують відмінності в культурі, подібніші ландшафти – подібніша культура.

2. Аксіома культурної єдності і ландшафтної рівності. Майже всі елементи людського ландшафту відображають культуру у певний спосіб.

3. Аксіома звичайних речей (буденного ландшафту). Повсякденні ландшафти є складними до вивчення традиційним/звичайним академічним способом. Ненаукова література і реклама може бути цінним джерелом інформації.

4. Історична аксіома. У намаганні зрозуміти теперішні ландшафти і, що вони можуть «розказати», історія є важливою. Ландшафти відображають не тільки теперішню культуру, але також минулі смаки, звички і технології.

5. Просторова аксіома. Елементи культурного ландшафту не можливо зрозуміти, якщо вони вивчаються за межами їхнього просторового контексту. Знання того, що оточує є важливим у зрозумінні елементів культурного ландшафту.

6. Аксіома доквіллевого контролю. Більшість культурних ландшафтів є тісно зв'язані з фізичним/природним середовищем. Читання культурного ландшафту передбачає базові знання природного ландшафту.

7. Аксіома ландшафтної неясності. Більшість об'єктів в ландшафті хоч передають різні види «повідомлень» – значення часто можуть бути незрозумілими і ландшафти часто не передають «повідомлення» у очевидний спосіб.

Таким чином згадані вище дослідження повсякденних ландшафтів Дж. Джексона, Д. Мейніга, П. Льюїса та пошук і виявлення культурних цінностей і символічних ландшафтів американської ідентичності є прикладами структуралістського підходу. Проте, структуралістська семіотика є лише одним із можливих підходів читання ландшафту як тексту і існують інші підходи у семіотиці та поза нею. Це семіотика Пірса, Тарту-Московська школа семіотика культури, семіотика Барта, та підходи Дерріди, Бодрійєра та Фуко, що представляють постструктуралістський напрям [10; 19].

У 2008 році Д. Мітчел на протипагу П. Льюїса запропонував свої аксіоми читання ландшафту та його змін з позиції політичної економії у географії з увагою на питання соціальної справедливості. Д.

Мітчел стверджує, «щоб зрозуміти як і чому ландшафти існують і щоб розкрити їх реальні основи, увага повинна бути змінена з ландшафту як значення на те, як ландшафти продукуються» [25]. У своїх аксіомах дослідник звертає увагу на те, що ландшафти є активно створюваними із певним наміром та метою, а не «неусвідомленою автобіографією», як стверджував П. Льюїс і, що жоден ландшафт є локальним. Для його зрозуміння недостатньо вивчати лише навколишнє оточення, а перш за все зв'язок ландшафтів із глобалізованим капіталістичним світом. У своїх аксіомах Д. Мітчел також нагадує про основні розуміння ландшафту з позиції критичної соціальної теорії згадані вище, а саме про ландшафт як владу/силу та тему соціальної справедливості, і наголошує, що ландшафт важливий не тільки тому, що це насправді все, що ми бачимо, коли виходимо назовні, але це також все, чого ми не бачимо [25].

Таким чином візуальний аналіз ландшафтів з позиції семіотики та критичної соціальної теорії є перш за все текстуальним аналізом, оскільки аналізуються значення, які передає ландшафт і як вони залучені до створення, підтримки чи оскарження соціальних структур (систем відносин) – національних, соціальних, економічних та гендерних. Зокрема, дані теоретико-методологічні підходи застосовуються для дослідження таких елементів ландшафту як архітектурні стилі будинків (житлових, адміністративних, комерційних), способів символічного маркування простору (пам'ятники, меморіальні дошки, графіті та інше), реклами у громадському просторі, топонімів, а також зображення ландшафтів у медіа (фільми, новини, реклама, картини та література) [12; 16].

Наприклад, архітектурні стилі садибних будинків приміських населених пунктів найбільших міст України, їх огорожі і брами, а саме такі елементи як округлі вікна, тераси, флюгери та наявність газону, місць для відпочинку та прикраси (статуї, гойдалки) з позиції семіотики виконують символічну функцію і є знаками - маркерами приналежності до соціального класу та певного стилю життя (рис. 3). Вони стали частиною показового споживання та підкреслення індивідуалізму і приналежності до соціального класу заможних людей зі своїми уподобаннями та цінностями у нових пост-соціалістичних умовах [7; 22]. Такі ландшафти стають частиною формування нової естетики, її нормалізації, що може вкінцевому спричинити до політики ландшафту. Зокрема, політика ландшафту полягає у тому, що створені місцевими органами самоврядування та громадськими організаціями ландшафтні регулювання можуть виключати, наприклад, відмінні смаки та погляди щодо вигляду садибного будинку та використання присадибної ділянки. Тема політики ландшафту передмістя (англ. – suburbia) є особливо актуальною для США та Канади, де асоціації власників будинків з регулюваннями ландшафтів (розмір присадибної ділянки, архітектурний стиль будинку і його колір, огорож, а також наявність газону і його висоти) призводять до виключення та сегрегації за економічною/расовою ознакою [11].

Рис. 3. Типовий будинок нового культурного ландшафту населених пунктів приміських зон Західної України, архітектурний стиль якого (вежа, округлі вікна, барельєф, флюгер, а також огорожа та брама) виконує символічну функцію, с. Сокільники біля Львова. Фото автора

Висновки. Вживання поняття «ландшафт» у суспільній географії та інших дисциплінах (соціологія, культурна та соціальна антропологія), а також Європейською ландшафтною конвенцією має на увазі підкреслення візуального аспекту оточення людини. Зокрема ландшафт розглядається як частина Землі, видима спостерігачем/кою з певного положення чи розташування - як фізичного, так і соціального (стать, вік, професія, соціальний клас, тощо). З позиції семіотики культурний ландшафт розглядається як складне соціально-просторове явище, яке окрім матеріального (фізичного) виміру містить смислове навантаження, бере участь у комунікації і таким чином є текстом. З позиції критичної соціальної теорії ландшафти беруть участь у конструюванні, підтримці, легітимізації та протистоянні соціальних структур (систем відносин), наприклад національних, політичних, економічних, класових чи гендерних. Ці під-

ходи розуміння ландшафту є центральними для дослідження процесу «декомунізації» в Україні, радянського конструювання «соціалістичної людини» і ролі ландшафтів у цьому, а також теперішнього залучення/втягнення ландшафтів у капіталістичні відносини, наприклад у туризм та споживання. Розглянуті у статті погляди на ландшафт також дають змогу виявити цінності та ідентичності людей через візуальний/текстуальний аналіз архітектурних стилів нових садибних будинків, що з'явилися у приміській зоні найбільших міст України після розпаду Радянського Союзу. Застосування семіотики та критичної соціальної теорії у дослідженні ландшафтів є основою для вдосконалення регулювань у сфері міського планування та архітектури для створення більш соціально справедливого середовища, яке враховуватиме історичний, соціальний та культурний контекст та потреби різних жителів.

Список використаних джерел:

1. Воловик В.М. Етнокультурні ландшафти: регіональні структури і природокористування. Вінниця: ТОВ «Вінницька міська друкарня», 2013.
2. Гродзинський М.Д. Пізнання ландшафту: місце і простір. Київ: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2005.
3. Денисик Г.І. Антропогенні ландшафти Правобережної України: монографія. Вінниця: Арбат, 1998.
4. Денисик Г.І. Антропогенне ландшафтознавство: навч. посібник, Ч. 1: Загальне антропогенне ландшафтознавство. Вінниця: Вінницька обласна друкарня, 2014.
5. Денисик Г.І. Антропогенне ландшафтознавство: навч. посібник. Ч. 2. Регіональне антропогенне ландшафтознавство. Вінниця: Вінницька обласна друкарня, 2015.
6. Ковалёв А.П. Ландшафт сам по себе и для человека. Харьков: Бурун Книга, 2009.
7. Лозинський Р. Повсякденні ландшафти приміських сіл Львова: візуальний аналіз постсоціалістичних трансформацій. Вісник Львівського університету. Серія географічна. № 54. 2020. В друці.
8. Тютюнник Ю.Г. Ландшафт и ландшафтность. Киев. 2019.
9. Європейська Ландшафтна Конвенція. 2000. Взято з: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_154 (дата звернення: 07.03.2020).

10. Duncan J., Duncan N. Doing Landscape Interpretation. The SAGE Handbook of Qualitative Geography. / Ed. D. DeLyser. London, UK: SAGE. 2010. P. 225-247.
11. Duncan N., Duncan N. Landscapes of Privilege. New York: Routledge, 2004. <https://doi.org/10.4324/9780203505755>
12. Foote K.E., Azaryahu M. Semiotics. International Encyclopedia of Human Geography. Amsterdam: Elsevier. 2009. P. 89-94.
13. Groth P. Frameworks for Cultural Landscape Study / Eds. P. Groth, T.W. Bressi. Understanding Ordinary Landscapes. New Haven: Yale University Press. 1997. P. 1-21.
14. Groth P., Wilson C. The Polyphony of Cultural Landscape Study: An Introduction / Eds. C. Wilson, P. Groth. Everyday America: Cultural Landscape Studies after J. B. Jackson. University of California Press. 2003. P. 1-22.
15. Hoelscher S. Cultural Landscape. Encyclopedia of Human Geography. Thousand Oaks, London, New Delhi: SAGE Publications. 2006. P. 75-78.
16. Hoelscher S. Landscape Iconography. International Encyclopedia of Human Geography. Amsterdam: Elsevier. 2009. P. 132-139.
17. Kuhlke O. Critical Human Geography. Encyclopedia of Human Geography. SAGE Publication. 2006. P. 66-68.
18. Lewis, P. Axioms for Reading the Landscape / Ed. D. Meinig. The Interpretation of Ordinary Landscapes: Geographical Essays. New York: Oxford University Press. 1979. P. 11-32.
19. Lindström K., Kull K., Palang H. Semiotic study of landscapes: An overview from semiology to ecosemiotics. Sign Systems Studies, № 39. 2011. P. 12-36.
20. Lozynskiy R. Rethinking the Role of Land Privatization in Peri-Urban Transformations in Ukraine: The case Study of Sokilnyky, Lviv oblast. Human Geography Journal. № 27. 2019. P. 48-59. <https://doi.org/10.26565/2076-1333-2019-27-06>.
21. Lukinbeal, C. Film. International Encyclopedia of Human Geography. Amsterdam: Elsevier. 2009. P. 125-128.
22. Mihăilescu V. Reading a House. Migration, Households and Modernity in Post-communist Rural Romania / Eds. R. Betaea, B. Wild. Brave New World – Romanian Migrants' Dream Houses. Bucharest: Romanian Cultural Institute. 2016. P. 48-57.
23. Meinig D. Symbolic Landscapes. Some idealizations of American communities / Ed. D. Meinig. The Interpretation of Ordinary Landscapes: Geographical Essays. New York: Oxford University Press. 1979. P. 164-192.
24. Mitchell D. Cultural Geography: A Critical Introduction. Oxford, U.K.: Blackwell Publishers. 2000.
25. Mitchell D. New Axioms for Reading the Landscape: Paying Attention to Political Economy and Social Justice / Eds. J. Wescoat, Jr. Johnston, M. Douglas. Political Economies of Landscape Change: Places of Integrative Power. Dordrecht: Springer. 2008. P. 29-50.
26. Morin, K.M. Landscape Perception. International Encyclopedia of Human Geography. Amsterdam: Elsevier. 2009. P. 140-145.
27. Norton W. Cultural Geography: environments, landscapes, identities, inequalities. Oxford University Press. 2006.
28. Slyvka R., Slyvka L., Atamaniuk Y. Transformations of the cultural landscape of Donbas during the armed conflict 2015–2017. Studia z Geografii Politycznej i Historycznej. № 6. 2017. P. 305-326. <https://doi.org/10.18778/2300-0562.06.13>
29. Winchester H.P.M., Rofo M.W. (2010). Qualitative research and its place in human geography. In I. Hay (Ed.). Qualitative research methods in human geography. (pp. 3-25). Oxford University Press.
30. Wylie J. Landscape. The Dictionary of Human Geography, 5th. ed. Wiley-Blackwell. 2009. P. 409-411.

References:

1. Volovyk, V. (2013). *Etnokulturni landshafty: regionalni struktury i pryrodokorystuvannya [Ethnocultural landscapes: regional structures and nature management]*. Vinnytsia: «Vinnytsia City Printing House» [in Ukrainian].
2. Grodzynskiy, M. (2005). *Piznannya landshaftu: mistse i prostir [Knowledge of the landscape: place and space]*. Kyiv: Kyiv University Publishing and Printing Center [in Ukrainian].
3. Denysyk, H. (1998). *Antropogenni landshafty Pravoberezhnoi Ukrainy: monografiya [Anthropogenic landscapes of Right-Bank Ukraine: monograph]*. Vinnytsia: Arbat [in Ukrainian].
4. Denysyk, H. (2014). *Antropogenne landshaftoznavstvo: navch. posibnyk, Ch.1: Zahalne antropogenne landshaftoznavstvo [Anthropogenic Landscape Studies: Educ. handbook, Part 1: General Anthropogenic Landscape Studies]*. Vinnytsia: Vinnytsia Regional Printing House [in Ukrainian].
5. Denysyk, H. (2015). *Antropogenne landshaftoznavstvo: navch. posibnyk. Ch. 2. Regionalne antropogenne landshaftoznavstvo [Anthropogenic Landscape Studies: Educ. handbook. Part 2. Regional Anthropogenic Landscape Studies]*. Vinnytsia: Vinnytsia Regional Printing House [in Ukrainian].
6. Kovalev, A. (2009). *Landshaft sam po sebe y dlya cheloveka [The landscape it self and for the humans]*. Kharkov: Burun Book. [in Russian].
7. Lozynskiy, R. (2020). Povsyakdenni landshafty prymyskykh sil Lvova: vizualnyi analiz postsotsialistychnykh transformatsiy [Everyday Landscapes of Peri-Urban Villages: a Visual Analysis of Postsocialist Transformations]. *Visnyk Lvivskoho universytetu. Seria geografichna*, 54. In print [in Ukrainian].
8. Tyutyunnik, Yu. (2019). *Landshaft i landshaftnost. [Landscape and Landscapeness]*. Kyiv [in Russian].
9. Evropeyska Landshaftna Konventsiya [European Landscape Convention]. (2000). Retrieved from

- http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_154 [in Ukrainian].
10. Duncan, J., & Duncan, N. (2010). Doing Landscape Interpretation. In D. DeLyser (Ed.). *The SAGE Handbook of Qualitative Geography*. (pp. 225-247). London, UK: SAGE.
 11. Duncan, N., & Duncan, N. (2004). *Landscapes of Privilege*. New York: Routledge, <https://doi.org/10.4324/9780203505755>
 12. Foote, K. E., & Azaryahu, M. (2009). Semiotics. In *International Encyclopedia of Human Geography*. (pp. 89-94). Amsterdam: Elsevier.
 13. Groth, P. (1997). Frameworks for Cultural Landscape Study. In P. Groth. & T.W. Bressi (Eds.). *Understanding Ordinary Landscapes*. (pp. 1-21). New Haven: Yale University Press.
 14. Groth, P., & Wilson, C. (2003). The Polyphony of Cultural Landscape Study: An Introduction. In C. Wilson, & P. Groth (Eds.). *Everyday America: Cultural Landscape Studies after J.B. Jackson*. (pp. 1-22). University of California Press.
 15. Hoelscher, S. (2006). Cultural Landscape. In *Encyclopedia of Human Geography*. (pp. 75-78). Thousand Oaks, London, New Delhi: SAGE Publications.
 16. Hoelscher, S. (2009). Landscape Iconography. In *International Encyclopedia of Human Geography*. (pp. 132-139). Amsterdam: Elsevier.
 17. Kuhlke, O. (2006). Critical Human Geography. *Encyclopedia of Human Geography*. SAGE Publication. P. 66-68.
 18. Lewis, P. (1979). Axioms for Reading the Landscape. In D. Meinig (Ed.). *The Interpretation of Ordinary Landscapes: Geographical Essays*. (pp. 11-32). New York: Oxford University Press.
 19. Lindström, K., Kull, K., & Palang, H. (2011). Semiotic study of landscapes: An overview from semiology to ecosemiotics. *Sign Systems Studies*, 39 (2/4), 12-36.
 20. Lozynskyi, R. (2019). Rethinking the Role of Land Privatization in Peri-Urban Transformations in Ukraine: The case Study of Sokilnyky, Lviv oblast. *Human Geography Journal*, 27, 48-59. <https://doi.org/10.26565/2076-1333-2019-27-06>
 21. Lukinbeal, C. (2009). Film. In *International Encyclopedia of Human Geography*. (pp. 125-128). Amsterdam: Elsevier.
 22. Mihăilescu, V. (2016). Reading a House. Migration, Households and Modernity in Post-communist Rural Romania. In R. Betea, & B. Wild (Eds.). *Brave New World – Romanian Migrants' Dream Houses*. (pp. 48-57). Bucharest: Romanian Cultural Institute.
 23. Meinig, D. (1979). Symbolic Landscapes. Some idealizations of American communities. In D. Meinig (Ed.). *The Interpretation of Ordinary Landscapes: Geographical Essays*. (pp. 164-192). New York: Oxford University Press.
 24. Mitchell, D. (2000). *Cultural Geography: A Critical Introduction*. Oxford, U.K.: Blackwell Publishers.
 25. Mitchell, D. (2008). New Axioms for Reading the Landscape: Paying Attention to Political Economy and Social Justice. In J., Wescoat, Jr., Johnston, & M. Douglas (Eds.), *Political Economies of Landscape Change: Places of Integrative Power* (pp. 29-50). Dordrecht: Springer.
 26. Morin, K. (2009). Landscape Perception. In *International Encyclopedia of Human Geography*. (pp. 140-145). Amsterdam: Elsevier.
 27. Norton, W. (2006). *Cultural Geography: environments, landscapes, identities, inequalities*. Oxford University Press.
 28. Slyvka, R., Slyvka, L., & Atamaniuk, Y. (2017). Transformations of the cultural landscape of Donbas during the armed conflict 2015–2017. *Studia z Geografii Politycznej i Historycznej*, 6, 305-326. <https://doi.org/10.18778/2300-0562.06.13>
 29. Winchester, H.P.M., & Rofo, M.W. (2010). Qualitative research and its place in human geography. In I. Hay (Ed.). *Qualitative research methods in human geography*. (pp. 3-25). Oxford University Press.
 30. Wylie, J. (2009). Landscape. In *The Dictionary of Human Geography*. (5th. ed., pp. 409-411). Wiley-Blackwell.

Надійшла до редколегії 14.05.2020 р.

About the author:

Roman Lozynskyi – Master of Science in Geography, Lecturer of the Cultural Studies Department, Ukrainian Catholic University, Svjetsitskoho st. 17, Lviv, 79000, Ukraine; PhD Student of the Department of Human Geography, Ivan Franko National University of Lviv, Universytetska st. 1, Lviv, 79000, Ukraine, roman.lozynskyi@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0003-4425-8161>

Об авторе:

Роман Лозинский – магистр географии, преподаватель кафедры культурологии, Украинский католический университет, ул. Ил. Свенцицкого, 17, г. Львов, 79000, Украина; аспирант кафедры социально-экономической географии, Львовский национальный университет имени Ивана Франко, ул. Университетская, 1, г. Львов, 79000, Украина, roman.lozynskyi@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0003-4425-8161>